

آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی

میترا ذوالفقاری^۱، مانا حکمت^۲

چکیده

مقدمه: در سال‌های اخیر، اکستازی به علت خواص تحریک‌کنندگی و توهم‌زایی، طرفداران بی‌شماری در میان نوجوانان و جوانان پیدا کرده است. هدف از پژوهش حاضر بررسی آگاهی و نگرش و عملکرد دانش‌آموزان در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی بود. **روش:** این پژوهش توصیفی تحلیلی روی ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان دختر مدارس دولتی روزانه منطقه ۱۷ شهر تهران انجام شد. نمونه به صورت خوشه‌ای تصادفی انتخاب شده و آگاهی، نگرش و عملکرد آنها توسط پرسشنامه محقق ساخته‌ای، که روایی و پایایی آن سنجیده شد، مورد بررسی قرار گرفت. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که بیشترین درصد دانش‌آموزان (۴۱٪) آگاهی پایین و (۵۶٪) نگرش مثبت و (۵۵/۷٪) عملکرد خوب در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی دارند. بین آگاهی و نگرش، آگاهی و عملکرد و نگرش و عملکرد رابطه معنی‌داری یافت شد. همچنین بین برخی از مشخصات جمعیت‌شناختی و عمومی با آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی ارتباط معنی‌دار مشاهده شد. **نتیجه‌گیری:** با توجه به این که سطح آگاهی دانش‌آموزان نسبت به مصرف اکستازی پایین است، از این رو ضرورت مداخلات مناسب آموزشی در جهت بالا بردن دانش این گروه در معرض خطر بیش از پیش روشن می‌شود.

کلید واژه‌ها: آگاهی، نگرش، عملکرد، پیشگیری، اکستازی.

۱. نویسنده مسؤول: مربی دانشگاه علوم پزشکی تهران. پست الکترونیکی: zolfaghm@tums.ac.ir

۲. کارشناس ارشد پرستاری.

مقدمه

مصرف مواد مخدر و عوارض پُر دامنه و ناخوشایند آن از مهم‌ترین دغدغه‌های فکری و یکی از ناگوارترین آسیب‌های اجتماعی عصر حاضر است. اعتیاد به عنوان یک بحران اجتماعی و پدیده شوم و خانمان‌سوز، باعث بروز مخاطرات و مرگ و میرهای فراوان انسانی در سطح جهان می‌شود (حسینی و فقیهی، ۱۳۸۴). ارتباط مصرف مواد و رفتارهای اعتیادآمیز با سایر انحراف‌ها و کژرفتاری‌ها از یک سو و از سوی دیگر پیوند ناگسستنی آن با مشکلاتی نظیر انواع اختلالات روانی، فرار از منزل، پرخاشگری، خشونت در رفتارهای اجتماعی، دزدی و ارتکاب بزه، افت و بی‌علاقه شدن به تحصیل، اقدام به خودکشی و فحشا اشاره به اهمیت توجه دوباره و تعمق در این مسأله دارد (بوالهروی و همکاران، ۱۳۸۵). افزایش جمعیت جوان، میزان آسیب‌پذیری جوامع را به لحاظ مصرف مواد مخدر مصنوعی مضاعف نموده است زیرا جوانان امروزی یا به منظور حس کنجکاوی خود به دنبال هم‌گرایی با روند تحولات اجتماعی جهانی و هویت‌یابی و یا برای رهایی از فشارهای اجتماعی، فرار از مشکلات و مسئولیت‌ها به سوی مصرف انواع مواد مخدر به‌ویژه مواد مصنوعی به‌ویژه مواد محرک از نوع آمفتامین‌ها پناه می‌برند (آبایان، ۱۳۸۴).

آمفتامین‌ها دسته مهمی از مواد روان‌گردان شیمیایی هستند که در طبقه‌بندی مواد مخدر در گروه محرک‌های سیستم عصبی مرکزی قرار می‌گیرند. یکی از مشتقات این طبقه که در چند سال اخیر در بازارهای غیر قانونی ایران به فروش می‌رسد اکستازی یا آدام است که به نام قرص‌های شادی آور و با نام شیمیایی متیلین دی‌اُکسی مت آمفتامین ۳ و ۴^۱ یا MDMA رواج یافته است (حسینیان‌مقدم و همکاران، ۱۳۸۴). این ماده که ساختار شیمیایی مشابه تحریک‌کننده مت آمفتامین و توهم آور مسکالین، خواص محرک سیستم عصبی مرکزی و توهم‌زایی را توأمأ دارا است (سلطانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۵)، به صورت قرص‌های جویدنی، کپسول، فرم تدخینی و تزریقی مصرف شده (فرهود و عدالت، ۱۳۸۵) و استعمال آن در مهمانی‌هایی موسوم به «راو»^۲ از دهه ۸۰ میلادی به بعد بحران جدیدی در اروپا و آمریکا به‌وجود آورده است. جوانان شرکت‌کننده در این مجالس جهت

1. methylene dioxy methamphetamine 3&4

2. Rave

رقص‌های طولانی مدت همراه با موزیک‌های تند جهت به دست آوردن انرژی لازم، احساس سرخوشی، افزایش شدید خوب بودن، افزایش تمایل در برقراری ارتباط با دیگران، افزایش هوشیاری و درک بهتر موسیقی و... این ماده را مصرف می‌کردند.

قریب ۱۱٪ جوانان ایرانی که مواد روان‌گردان استفاده می‌کنند، باور ندارند که این مواد اعتیادآورند (فرهود و عدالت، ۱۳۸۵) و اغلب اثرات مثبت پس از مصرف سبب گرایش مجدد آنها به سوی اکستازی می‌شود. اکستازی عوارض بی‌شماری دارد. آثار سمپاتومیمتیک نظیر تاکی کاردی، افزایش فشار خون و حرارت، تعریق و دندان قروچه، توهم، تاری دید، حملات هراس و بعضاً پسیکوز و... از جمله آثار منفی آن هستند (کالنت^۱، ۲۰۰۱) که در نهایت می‌توانند منجر به کُما و مرگ فرد شوند.

امروزه اکستازی به عنوان ارزان‌ترین ماده اعتیادآور در آمریکا و اروپا شناخته شده است که مصرف آن در نقاط مختلف جهان در حال افزایش بوده و به‌خصوص در میان نسل نوجوان و جوان طرفداران بسیاری دارد (فرهود و عدالت، ۱۳۸۵) و گفته می‌شود که سوء مصرف آن به صورت یک اپیدمی خاموش در آمده است (سلطانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۵).

طبق آمارهای موجود در فاصله سال‌های ۱۹۹۸ تا ۱۹۹۹ موارد مرگ ناشی از مصرف اکستازی ۴۰۰ درصد افزایش یافته است و از سال ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۹ اورژانس بیمارستان‌های سراسر دنیا با ۹ برابر افزایش شمار مسمومیت با اکستازی مواجه بوده‌اند، به طوری که تعداد موارد مسمومین در این دوره زمانی از ۳۱۹ نفر به ۲۸۵۰ نفر رسیده است که سن اکثر قربانیان زیر ۲۵ سال بوده است (سایت تخصصی پزشکی، ۱۳۸۵).

آمارها نشان می‌دهند که ۲/۸ میلیون نفر از جوانان سراسر دنیا حداقل یک‌بار در طول عمر خود از این ماده استفاده کرده‌اند که بیش‌ترین میزان مصرف در شرق و جنوب شرق آسیا و پس از آن در اروپا، استرالیا و ایالات متحده آمریکا بوده است. در آمار ارائه شده توسط مرکز ملی مطالعه سوء مصرف مواد در آمریکا، اکستازی، به عنوان یکی از شایع‌ترین عوامل سوء مصرف در میان نوجوانان

این کشور محسوب می‌شود. در مطالعه‌ای که در سال ۱۹۸۷ در دانشگاه استنفورد آمریکا انجام شد، ۳۹٪ افراد مصاحبه شده، سابقه مصرف اکستازی را داشتند (فرهود و عدالت، ۱۳۸۵).

بر اساس یک مطالعه در سال ۲۰۰۱ در استرالیا، ۶/۱٪ افراد بالای ۱۴ سال سابقه مصرف این ماده را داشتند، به طوری که بعد از حشیش و آمفتامین، اکستازی، سومین ماده غیر مجاز مورد استفاده در استرالیا است. در دانمارک، اکستازی، یکی از مهم‌ترین و فراوان‌ترین مواد خیابانی غیر مجاز در سال ۲۰۰۰ بوده است. در بررسی‌های انجام شده در اسپانیا ۷۱٪ افراد با میانگین سنی ۲۱ سال که در فاصله ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۹ در یک مطالعه شرکت کرده بودند، سابقه مصرف حداقل یک‌بار این ماده را داشتند (سلطانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۵).

در ایران، از آن‌جا که مطالعات وسیعی در زمینه این مواد انجام نشده است، هیچ آمار رسمی منتشر شده‌ای از تعداد مصرف‌کنندگان قرص‌های توهم‌زا و مواد اعتیادآور صنعتی وجود ندارد ولی طبق تخمین دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر ۴۵ تا ۵۰ هزار مصرف‌کننده اکستازی در ایران وجود دارد (فرهود و عدالت، ۱۳۸۵) که با توجه به شواهد موجود بسیار کم‌تر از میزان واقعی است؛ از سوی دیگر در سال‌های اخیر با وجود شبکه‌های اینترنتی و تبلیغات ماهواره‌ای، که در پاره‌ای از موارد حتی مصرف این مواد را تبلیغ می‌کنند، میزان گرایش نوجوانان و جوانان ایرانی به رفتارهای پُرخطر به سرعت در حال افزایش است (سلطانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۵).

با توجه به میزان بالای مصرف مواد روان‌گردان در ایران (رحیمی‌موقر و همکاران، ۱۳۸۱)، گستردگی جمعیت نوجوان در هرم جمعیتی کشور، اهمیت سلامت دوره نوجوانی در وضعیت سلامت سنین بعدی، آسیب‌پذیری این گروه سنی در گرایش به رفتارهای پُرخطر (پرویزی و همکاران، ۱۳۸۳) و افزایش نگران‌کننده سوء مصرف اکستازی در میان آنان، ضرورت اجرای اقدامات مناسب در جهت پیشگیری بیش از پیش احساس می‌گردد. از این‌رو، با افزایش گرایش به مواد اعتیادآور صنعتی، مداخله گروه‌های مختلف اجتماعی خصوصاً کادر بهداشت و درمان جهت تحقق پیشگیری، اهمیت بسیاری دارد. یکی از اعضای مهم تیم بهداشت و درمان پرستاران بهداشت جامعه هستند که با آگاهی یافتن از دانش، نگرش و رفتار مددجویان در معرض خطر می‌توانند در جهت اجرای رویکردهای پیشگیرانه، از جمله کمک به مسئولان ذیربط در تدوین برنامه‌های مناسب آموزشی نقش مهمی را در ارتقاء سطح سلامت جامعه بر عهده داشته باشند. بدین منظور این تحقیق

آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان در خصوص ...

با هدف تعیین آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان، در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی در دبیرستان‌های دولتی دخترانه منطقه ۱۷ آموزش و پرورش تهران در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ انجام شده است.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

مطالعه حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه پژوهش را دانش‌آموزان دختر پایه‌های اول تا سوم مقطع متوسطه منطقه ۱۷ آموزش و پرورش شهر تهران تشکیل داده‌اند که از میان آنها ۴۰۰ نفر به صورت تصادفی با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند. بدین منظور پژوهشگر پس از اخذ اجازه از دانشگاه علوم پزشکی تهران و ارائه معرفی‌نامه به سازمان آموزش و پرورش شهر تهران و آموزش و پرورش منطقه ۱۷ و کسب اجازه برای انجام پژوهش در دبیرستان‌های دولتی دخترانه این منطقه، به صورت تصادفی ۴ دبیرستان روزانه دولتی دخترانه از منطقه مذکور انتخاب و پس از معرفی خود به مدیران مدارس و واحدهای پژوهش اقدام به تشریح اهداف و ماهیت تحقیق نمود. در مرحله بعد پژوهشگر اقدام به جلب رضایت دانش‌آموزان از طریق اطمینان دادن به آنان مبنی بر محرمانه ماندن اطلاعات و عدم نیاز به ذکر نام و نام خانوادگی کرده و سپس به شیوه تصادفی، نمونه‌گیری از سه پایه تحصیلی اول تا سوم آغاز گردید.

ابزار

ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه کتبی مشتمل بر ۴ بخش سؤالات مربوط به مشخصات جمعیت‌شناختی و عمومی دانش‌آموز، سؤالات مربوط به سنجش سطح آگاهی، سؤالات مربوط به نگرش و سؤالات مربوط به سنجش عملکرد دانش‌آموزان در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی بود.

جمع امتیاز کسب شده از سؤالات مربوط به سنجش آگاهی دانش‌آموزان پس از نمره‌دهی به هر سؤال بر اساس بار ارزشی آن (از امتیاز ۱ تا ۴)، حداقل صفر (۰) و حداکثر ۲۴ تعیین شده و در مبنای

۱۰۰ درصد به ۳ طبقه آگاهی خوب (از ۷۰٪ به بالا)، متوسط (بین ۷۰٪ تا ۵۰٪) و ضعیف (کمتر از ۵۰٪) تقسیم گردید. در بخش نگرش نیز جمع امتیاز کسب شده از سؤالات مربوطه، پس از نمره‌دهی به هر سؤال، حداقل صفر (۰) و حداکثر ۲۴ تعیین شده و در مبنای ۱۰۰ درصد به ۳ طبقه نگرش مثبت (از ۷۰٪ به بالا)، متوسط (بین ۷۰٪ تا ۵۰٪) و منفی (کمتر از ۵۰٪) تقسیم گردید. در بخش عملکرد جمع امتیاز کسب شده، پس از نمره‌دهی به هر سؤال، حداقل صفر (۰) و حداکثر ۱۹ تعیین شده که بر مبنای ۱۰۰ درصد امتیاز کسب شده به ۳ طبقه عملکرد خوب (از ۷۰٪ به بالا)، عملکرد متوسط (بین ۷۰٪ تا ۵۰٪) و عملکرد ضعیف (کمتر از ۵۰٪) تقسیم گردید. جهت تعیین پایایی، از روش آلفای کرونباخ، استفاده شد که با میزان ۰/۷۰ پایایی سؤالات مورد تأیید قرار گرفت. جهت تعیین روایی، از روش روایی محتوی استفاده شد که بدین منظور پرسش‌نامه‌ها در اختیار ۱۰ نفر از اساتید دانشگاه علوم پزشکی تهران قرار داده شد و روایی محتوایی آن مورد بررسی قرار گرفت. پس از گردآوری داده‌ها، از آمار توصیفی جهت تعیین میانگین، انحراف معیار و تنظیم جداول توزیع فراوانی مطلق و نسبی و از آمار استنباطی، شامل آزمون‌های کای دو و پیرسون، در تجزیه و تحلیل استفاده گردید.

یافته‌ها

نتایج مطالعه حاکی از آن بود که ۴۰/۳٪ آزمودنی‌های مورد بررسی، در گروه سنی ۱۶ سال با میانگین سنی ۱۵/۷۹ و انحراف معیار ۰/۹۶ قرار دارند. ۴۲/۷٪ آنان در پایه دوم و ۳۳/۳٪ آنان در رشته علوم انسانی تحصیل می‌کنند. برحسب رتبه تولد، بیش‌ترین درصد آنان (۳۵/۵٪) فرزند اول خانواده بودند و تعداد اعضای خانواده ۶۰/۵٪ نمونه‌ها بین ۳ الی ۵ نفر بود. در اکثریت خانواده‌ها (۹۲/۲٪) پدر و مادر با هم زندگی می‌کردند و در ۹۳/۳٪ پدر سرپرست خانواده بود. پدر ۴۶/۴٪ و مادر ۴۳٪ آزمودنی‌های مورد مطالعه تحصیلات زیر دیپلم داشتند. برحسب درآمد ماهیانه خانواده ۵۳/۳٪ آزمودنی‌ها اظهار داشتند که درآمد ماهیانه خانواده کافی است. ۸۸/۳٪ آزمودنی‌ها بیان داشتند که در میان اعضای

آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان در خصوص ...

خانواده مصرف‌کننده مواد مخدر یا نیروزا وجود ندارد و ۷۲/۳٪ آزمودنی‌ها نیز در میان دوستان خود فرد مصرف‌کننده نداشتند.

نتایج این مطالعه نشان داد که بین آگاهی دانش‌آموزان مورد مطالعه با رشته تحصیلی، سطح تحصیلات پدر و مادر، کسب اطلاعات بهداشتی از رادیو و تلویزیون و کتاب و مجلات و نیز نحوه گذراندن اوقات فراغت به صورت فعالیت‌های ورزشی ارتباط معنادار وجود دارد. هم‌چنین بین نگرش دانش‌آموزان با سن، پایه تحصیلی و کسب اطلاعات بهداشتی از اعضای خانواده و نیز بین عملکرد آنان با وضعیت درآمد ماهیانه خانواده، داشتن دوستان مصرف‌کننده مواد مخدر و نیروزا و کسب اطلاعات بهداشتی از اعضای خانواده و کارشناسان بهداشتی ارتباط معنادار وجود دارد. این مطالعه هم‌چنین نشان داد که سطح آگاهی بیش‌ترین درصد دانش‌آموزان (۴۱٪) در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی ضعیف است (جدول شماره ۱). در بررسی واحدها، ۵۶٪ آنان از نگرش مثبت نسبت به پیشگیری از مصرف اکستازی برخوردار بودند (جدول شماره ۲) و عملکرد صوری بیش‌ترین درصد دانش‌آموزان (۵۵/۷٪) در این رابطه خوب بود (جدول شماره ۳). نتایج بیانگر آن بودند که بین آگاهی و نگرش ($P < 0/001$, $r = 0/511$)، آگاهی و عملکرد ($P < 0/001$, $r = 0/154$) و نگرش و عملکرد آزمودنی‌ها ($P < 0/001$, $r = 0/351$) رابطه معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی «آگاهی» دانش‌آموزان دختر مورد مطالعه در خصوص پیشگیری از

مصرف اکستازی

آگاهی دانش‌آموزان	تعداد	درصد
آگاهی خوب	۸۳	۲۰/۸
آگاهی متوسط	۱۵۳	۳۸/۲
آگاهی ضعیف	۱۶۴	۴۱
جمع	۴۰۰	۱۰۰

جدول ۲: توزیع فراوانی مطلق و نسبی «نگرش» دانش‌آموزان دختر مورد مطالعه در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی

نگرش دانش‌آموزان	تعداد	درصد
نگرش مثبت	۲۲۴	۵۶
نگرش متوسط	۱۲۰	۳۰
نگرش منفی	۵۶	۱۴
جمع	۴۰۰	۱۰۰

جدول ۳: توزیع فراوانی مطلق و نسبی «عملکرد» دانش‌آموزان دختر مورد مطالعه در خصوص پیشگیری از مصرف اکستازی

عملکرد دانش‌آموزان	تعداد	درصد
عملکرد خوب	۲۲۳	۵۵/۷
عملکرد متوسط	۱۳۶	۳۴
عملکرد ضعیف	۴۱	۱۰/۳
جمع	۴۰۰	۱۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق نشان می‌دهند که بین آگاهی و رشته تحصیلی آزمودنی‌ها ارتباط معنادار وجود دارد و بیش‌ترین درصد دانش‌آموزان رشته ریاضی از آگاهی بالاتری برخوردارند. رمضان‌خانی، رستمی و شکرآ... (۱۳۸۲) نیز در پژوهش خود نشان دادند که بین رشته تحصیلی و آگاهی دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی شهر تهران از ایدز ارتباط معنی‌دار وجود دارد و بالاترین امتیاز آگاهی کسب شده مربوط به گروه ریاضی فیزیک می‌باشد. این یافته ضرورت گنجاندن مباحث مرتبط با معضل اعتیاد و آگاه‌سازی دانش‌آموزان در کتب درسی کلیه رشته‌های نظری را بیش از پیش روشن می‌سازد.

یافته‌ها نشان دادند که بین آگاهی و سطح تحصیلات پدر آزمودنی‌های مورد مطالعه ارتباط معنی‌دار وجود دارد. منصوریان و همکاران (۱۳۸۵) نیز در مطالعه خود نشان دادند که بین

تحصیلات پدر و میزان آگاهی از اکستازی رابطه معنی‌دار وجود دارد. نجومی، شجاعی و عامریان (۱۳۸۲) نیز نشان دادند که بین آگاهی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران درباره ایدز و سطح تحصیلات پدر ارتباط معنی‌دار وجود دارد و دانش‌آموزانی که پدر آنها دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر هستند از آگاهی بیش‌تری برخوردارند.

نتایج نشان می‌دهند که بین آگاهی و سطح تحصیلات مادر دانش‌آموزان مورد مطالعه ارتباط معنی‌دار وجود دارد. در تحقیق رضایی و نجمی‌نوری (۱۳۸۵) نیز اطلاعات والدین از سوء مصرف مواد روانگردان از جمله اکستازی با سطح تحصیلات آنان رابطه معنی‌دار داشت. از آنجایی که مطالعه حاضر نشان داد، بیش‌ترین درصد آزمودنی‌های مورد پژوهش (۴۶/۳٪) با مادر خود احساس نزدیکی بیش‌تر نموده و بیش‌ترین درصد نیز (۵۲/۸٪) مشکلات خود را با مادرشان مطرح می‌کنند. از این‌رو سطح تحصیلات و میزان آگاهی بالای مادر از انواع مواد مخدر از جمله اکستازی می‌تواند منجر به افزایش سطح آگاهی نوجوانان شود.

یافته‌ها نشان دادند که ارتباط معنی‌دار بین استفاده از رادیو و تلویزیون و کتاب و مجلات به عنوان منابع کسب اطلاعات بهداشتی و سطح آگاهی وجود دارد. در مطالعه‌ای که از سال ۱۹۶۹ تا ۱۹۹۹ توسط دنهام^۱ و پرل^۲ انجام پذیرفت نیز نشان داده شد که در طول ۳۰ سال مطالعه، استفاده از رادیو و تلویزیون و سپس روزنامه و مجله مهم‌ترین منابع کسب اطلاعات بهداشتی در زمینه مواد مخدر بوده‌اند (دنهام و پرل، ۲۰۰۰). با توجه به این یافته‌ها به نظر می‌رسد آموزش از طریق رسانه‌های همگانی خصوصاً رادیو و تلویزیون به خاطر دسترسی بیش‌تر، نقش بیش‌تری نسبت به سایر منابع در آگاهی جامعه از جمله جوانان دارد که با ارتقای کمیت و کیفیت برنامه‌های آموزشی، به خصوص در اوقات مناسب شبانه‌روز که رسانه‌های سمعی و بصری مخاطب بیش‌تری دارند می‌توان تأثیر قابل توجهی بر آگاهی جامعه گذاشت (پناهنده و طارمیان، ۱۳۸۳).

---

1. Denham

2. Pearl

یافته‌های این مطالعه نشان دادند که بین سن و پایه تحصیلی دانش‌آموزان با نگرش رابطه معنی‌دار وجود دارد. منصوریان و همکاران (۱۳۸۴) نیز به نتیجه مشابهی دست یافتند. در این تحقیق میان منابع مختلف، تنها بین استفاده از اعضای خانواده جهت کسب اطلاعات بهداشتی و نگرش، رابطه معنی‌دار وجود داشت. پژوهشگر تصور می‌کند از آن‌جا که نگرش بار عاطفی دارد، از این‌رو، دانش‌آموزانی که از اعضای خانواده خود کسب اطلاعات بهداشتی می‌کنند نگرش منفی‌تری نسبت به مصرف اکستازی دارند.

این مطالعه نشان داد که بین وضعیت درآمد ماهیانه خانواده و نحوه عملکرد دانش‌آموزان ارتباط معنی‌دار وجود دارد. چوراپچیوگلو و اوگل^۱ (۲۰۰۴) در مطالعه خود رابطه معنی‌دار بین مصرف اکستازی و درآمد خانواده پیدا کردند، به عبارت دیگر در خانواده‌هایی که سطح درآمد بالاتری داشتند بیش از سایرین اکستازی مصرف می‌شد که این ارتباط با توجه به گران بودن قرص‌ها در برخی از جوامع قابل توجه است. در مطالعه میشلی و فورمیگونی^۲ (۲۰۰۴) رابطه معنی‌داری بین وضعیت اقتصادی - اجتماعی آزمودنی‌ها و عملکرد آنان دیده نشد و می‌تواند گویای این واقعیت باشد که در عصر کنونی تمام طبقات اجتماعی در معرض خطر هستند.

یافته‌های این تحقیق نشان دادند که بین استفاده دوستان دانش‌آموزان مورد مطالعه از مواد مخدر و نحوه عملکرد آزمودنی‌ها ارتباط معنی‌داری وجود دارد. ایام نوجوانی، به علت تغییرات فیزیولوژیک، بحران‌های خاصی را در فرد ایجاد می‌کند که در کنار اعتماد به نفس پایین و نبود یا کمبود تجربه و مهارت‌های زندگی آسیب‌پذیری نوجوان را در مقابل دوستان ناباب افزایش می‌دهد (باقری‌زاده و همکاران، ۱۳۸۴). در مطالعه بوالهروی و همکاران (۱۳۸۵) نشان داده شد که همبستگی مثبت معناداری بین شیوع مصرف مواد در بین دوستان و تجربه آن در میان واحدهای مورد مطالعه وجود دارد، به عبارت دیگر هر چه فرد دوستانی داشته باشد که مصرف‌کننده یکی از مواد باشند، احتمال گرایش به آن ماده در خود فرد نیز بیش‌تر است. مولوی و رسول‌زاده (۱۳۸۳) نیز دریافتند

1. Corapcioglu & Ogele
2. Micheli & Formigoni

که معاشرت با افراد ناباب و معتاد نقش مهمی در گرایش فرد به سمت مواد مخدر دارد. داشتن دوست سیگاری و تشویق دوست به سیگار کشیدن قوی‌ترین عامل خطر در اعتیاد به سیگار است و برای مبارزه با این مشکل، تشویق دانش‌آموزان به ایستادگی در برابر خواست‌های دوستان و «نه» گفتن به آنها در هنگام تشویق آنان به کشیدن سیگار مؤثر است. مولوی و رسول‌زاده (۱۳۸۳) به نقل از بابت می‌نویسند: رابطه دوستی با فرد مصرف‌کننده مواد مخدر سبب بروز رفتارهای مخاطره‌آمیز و یا استفاده از مواد مخدر می‌شود.

نتایج حاکی از آن است که بین نحوه گذراندن اوقات فراغت به صورت مطالعه کتب غیر درسی و نحوه عملکرد واحدهای مورد پژوهش رابطه معنی‌دار آماری وجود دارد. تقی‌زاده (۱۳۸۵) در مطالعه خود تحت عنوان «بررسی عوامل زمینه‌ساز نگرشی، شخصیتی و خانوادگی در گرایش نوجوانان ساری به مصرف اکستازی»، بیان می‌کند با توجه به این که اکثریت نوجوانان مصرف‌کننده برنامه‌ای جهت زمان بیکاری خود ندارند، مداخله خانواده‌ها و فراهم آوردن امکاناتی برای پُر کردن اوقات فراغت نوجوانان ضروری است. نوروزی، گودرزی و ذاکری‌المشیری (۱۳۸۵) در تحقیق خود تحت عنوان «بررسی نگرش دانشجویان نسبت به مصرف قرص اکستازی» نشان دادند که مهم‌ترین عامل در گرایش فرد به مصرف قرص اکس، همنشینی با دوستان است یعنی هر چه قدر فردی با دوستان مصرف‌کننده خود همنشینی و ارتباط بیش‌تری داشته باشد، احتمال گرایش به مصرف در او بیش‌تر است. پژوهشگر معتقد است، از ارتباط این دو متغیر، یعنی مطالعه در اوقات فراغت و نحوه عملکرد دانش‌آموزان می‌توان در جهت برنامه‌ریزی مناسب برای آموزش بهتر نوجوانان از طریق کتب و جزوات آموزشی بهره جست.

نتایج مطالعه حاضر حاکی از آن است که آگاهی بیشترین درصد نوجوانان دختر منطقه ۱۷ شهرداری تهران در خصوص مصرف اکستازی در سطح پایین است. از این‌رو، ضرورت بررسی‌های بیشتر و مداخله مسئولان در امر برنامه‌ریزی مناسب در جهت بالا بردن سطح دانش نوجوانان بیش از پیش روشن می‌شود. در این راستا، پرسنل کادر بهداشت و درمان با همکاری آموزش و پرورش، مدیران مدارس، معلمان و مربیان بهداشت و سایر ارگان‌های دخیل در پیشگیری

از سوء مصرف مواد مانند ستاد مبارزه با مواد مخدر با بهره‌گیری از برنامه‌های ملی و غربالگری رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان می‌تواند اقدامات مناسبی مانند برگزاری جلسات مشاوره و آموزش در سطوح مختلف برای دانش‌آموزان و والدین آنها در جهت آموزش رفتارهای صحیح بهداشتی و خطرات مواد مخدر، طراحی جزوات آموزشی برای گروه‌های مختلف سنی در معرض خطر به منظور توسعه سطح آگاهی جامعه، ارائه پیشنهاد ساخت برنامه‌های آموزشی مناسب در رسانه‌های عمومی جهت والدین و دانش‌آموزان برای شناخت انواع مواد مخدر و عوارض آنها و برنامه‌ریزی مناسب در جهت ارتباط بیشتر دانش‌آموزان با مراکز و پرسنل بهداشتی درمانی به منظور کسب اطلاعات صحیح بهداشتی، را انجام دهند.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از همکاری صمیمانه مسئولین آموزش و پرورش منطقه ۱۷ شهرداری تهران، مدیران مدارس و کلیه دانش‌آموزان شرکت‌کننده در انجام این مطالعه تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

- آبایان، شیوا. (۱۳۸۴). اکستازی و اثرات زیان‌بار آن. فصل‌نامه علمی - آموزشی اداره کل مشاوره و مددکاری اجتماعی ناجا، شماره ۱۴ و ۱۳، ۶۰-۵۶.
- باقری‌زاده، قادر؛ افشون، اسفندیار؛ توفیقیان، عبدالرحمن؛ براتی، عباسی‌علی و ملک‌زاده جان‌محمد، مهین. (۱۳۸۴). علل گرایش و روش‌های پیشگیری از استعمال مواد مخدر در استان کهگیلویه و بویراحمد. مجله ارمغان دانش، دوره ۱۱، شماره ۴، ۸۱-۷۱.
- بوالهری، جعفر؛ طارمیان، فرهاد؛ پیروی، حمید و قاضی طباطبایی، محمود. (۱۳۸۵). شیوع شناسی مصرف مواد در میان دانشجویان شهر تهران و بررسی عوامل خطر و حفاظت‌کننده. نگاهی به مهم‌ترین یافته‌های پژوهش. دفتر مشاوره دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و جهاد دانشگاهی، ۸-۱.
- پرویزی، سرور؛ احمدی، فضل‌الله و نیکبخت‌نصرآبادی، علی‌رضا. (۱۳۸۳). اعتیاد از نگاه نوجوانان: یک پژوهش کیفی. اندیشه و رفتار، سال دهم، شماره ۳، ۲۵۷-۲۵۰.

آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان در خصوص ...

پناهنده، زهرا و طارمیان، سنبل. (۱۳۸۳). آگاهی و نگرش دانشجویان گیلان در مورد ایدز در سال ۱۳۸۱. *مجله*

دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، سال سیزدهم، شماره ۲۶، ۴۹-۲۰.

تقی‌زاده، فاطمه. (۱۳۸۵). بررسی عوامل زمینه‌ساز نگرشی، شخصیتی و خانوادگی در گرایش نوجوانان

ساری به مصرف اکستازی. *مجموعه خلاصه مقالات همایش ملی اکستازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد*

آستارا.

سلطانی‌نژاد، کامبیز؛ قانع، طلعت و بهمنش، یسنا. (۱۳۸۵). اکستازی. تهران: وزارت بهداشت، درمان و

آموزش پزشکی، معاونت غذا و دارو، ۸ و ۱۱.

حسینی، شیوا و فقیهی، علی. (۱۳۸۴). شناخت و بررسی عوامل اعتیاد جوانان و نوجوانان به مواد مخدر،

ماهنامه طبیب مردم. سال ششم، شماره ۵۵ + ۱، ۳۸.

حسینیان‌مقدم، حسین؛ فرنقی، فریبا؛ سرجمعی، سعیده و زیرک‌زاده، هانف. (۱۳۸۴). میزان آگاهی

دانشجویان پزشکی مقطع کارورزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در مورد اکستازی. *مجله علمی*

پزشکی قانونی، دوره ۱۱، شماره ۳، ۱۳۱-۱۲۸.

رحیمی‌موقر، آفرین و رزاقی‌عمران، محمدکاظم. (۱۳۸۱). روند ۳۰ ساله وضعیت سوء مصرف مواد در ایران.

مجله پژوهشی حکیم، دوره پنجم، شماره سوم، ۱۸۲-۱۷۱.

رمضان‌خانی، علی؛ رستمی، سوسن و شکرالله، الهه. (۱۳۸۲). بررسی میزان آگاهی و نگرش دانش‌آموزان

دبیرستان‌های دولتی شهر تهران از ایدز. *مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید*

صدوقی یزد، سال یازدهم، ضمیمه شماره اول، ۴۷-۴۲.

سایت تخصصی پزشکی طب مکمل و متافیزیک. «اکستازی چیست؟» (۹ شهریور ۱۳۸۵) تاریخ دسترسی به

منبع ۱۱ بهمن ۱۳۸۵، سایت اینترنتی:

<http://iranhealers.ir/modules.php?name=News&file=article&sid=1845>

فرهود، داریوش و عدالت، بانو. (۱۳۸۵). اکستازی. *فصل‌نامه بهداشت جهان*، سال نوزدهم، شماره اول،

صفحات ۳ و ۴ و ۷.

منصوریان، مرتضی؛ پاشایی، طاهره و شجاعی‌راد، داوود. (۱۳۸۵). بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان کوی

علوم پزشکی تهران درباره قرص‌های اکستازی. *همایش ملی اکستازی: آستارا*.

مولوی، پرویز و رسولزاده، بهزاد. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر در گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر. فصلنامه اصول بهداشت روانی، سال ششم، شماره ۲۱ و ۲۲، ۴۹-۵۵.

نجومی، مرضیه؛ شجاعی، حسن و عامریان، محمدعلی. (۱۳۸۲). آگاهی دانش آموزان دبیرستانی شهر تهران درباره ایدز در سال ۱۳۸۱. مجله پژوهشی حکیم، دوره ششم، شماره سوم، ۴۶-۴۱.

نوروزی گودرزی، مهدی و ذاکری المشیری، محمدجواد. (۱۳۸۵). بررسی نگرش دانشجویان نسبت به مصرف قرص اکستازی. مجموعه خلاصه مقالات همایش ملی اکستازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آستارا، ۶۷.

- Corapcioglu A, Ogel K. (2004). Factors associated with Ecstasy use in Turkish students. *Addiction*, 99, 67-76.
- Denham Wright J, Pearl L. (2000). Experience and knowledge of young people regarding illicitdrug use, 1969 – 99. *Addiction*, 95(8), 1225-1235.
- Kalant H. (2001). The pharmacology and toxicology of "Ecstasy" (MDMA) and related drugs. *CMAJ*; 165(7):917-928.
- Micheli D, Formigoni M.L. (2004). Drug use by Brazilian students: association with family, psychosocial, health, demographic and behavioral characteristics. *Addiction*, 99. 570-578